

Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van de Sint-Antoniuskapel en het Hof van Sint-Jozef te LEUVEN

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, l, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010 en 19 november 2010;

Gelet op het ministerieel besluit van 12 juli 2010 houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen Sint-Antoniuskapel en Hof van Sint-Jozef te LEUVEN (Leuven);

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door het agentschap Ruimte en Erfgoed, afdeling Vlaams-Brabant op datum van 21 maart 2011, zoals voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 13 april 2011,

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009:

Wegens de historische waarde:

- als monument

de Sint-Antoniuskapel, gelegen te

LEUVEN (Leuven), Pater Damiaanplein +19

bekend ten kadaster:

LEUVEN, 4e afdeling, sectie D, perceelnummer 554B2

zoals afgebakend op bijgevoegd plan

Wegens de historische en artistieke waarde:

- als monument

het Hof van Sint-Jozef, met inbegrip van de ommuring, gelegen te

LEUVEN (Leuven), Ramenstraatje; Ramberg , 25, 29; Schapenstraat 13;

bekend ten kadaster:

LEUVEN, 4e afdeling, sectie D, perceelnummers ZONDER NR., 591E(DEEL), 592D, 595G(DEEL), 613G(DEEL),

zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde van de Sint-Antoniuskapel: zichtbepalend en nagenoeg vrijstaand ingeplant aan de voet van de steile helling naar de Naamsestraat, getuigt de Sint-Antoniuskapel van een opmerkelijke historische gelaagdheid. In de 13de eeuw gekend als O.-L.-Vrouwekapel, in de 14de eeuw als "Clerckencapelle" - gesticht en bediend door de theologiestudenten van Sint-Pieter - en in 1426 door de Stad overgedragen aan de pas opgerichte universiteit, liet de Artesfaculteit het bedehuis begin 17de eeuw herbouwen en als "Sint-Antoniuskapel" opwaarderen tot één van de belangrijkste Leuvense kapellen. Vanaf einde 18de eeuw tijdelijk getekend door een periode van verval en functieverlies, zou de kapel na 1860 verheven worden tot "nationaal heiligdom van Sint-Jozef" door de in Frankrijk ontstane en hier te Leuven, op de site tussen Sint-Antoniussberg en Ramberg, eerste in België gevestigde Congregatie van de paters der HH. Harten-Picpus. Met de overbrenging in 1936 van het stoffelijk overschot van Pater Damiaan en bijzetting in de kapel, werd dit bedehuis bijkomend een druk bezochte herdenkings- en bezinningsplaats, die door een acute nood aan ruimte in 1960-1961 werd vergroot en gemoderniseerd.

Historische i.c. cultuurhistorische waarde: met de oprichting door de Congregatie van het "Genootschap van de Altijddurende Verering van Sint-Jozef" en het massaal onder de bevolking brengen van de Sint-Jozefverering, waardoor de kapel uitgroeide tot een volwaardige bedevaartplaats, neemt de Sint-Antoniuskapel met haar status van nationaal Sint-Jozefheiligdom en daarenboven als grafkerk van "Sint-Damiaan van Molokai", een unieke plaats in binnen de religieuze geschiedenis van niet alleen Leuven maar ook van België, en vormt ze tot op vandaag een authentieke getuige van intense verering en volksdevotie, sinds de recente heiligverklaring van Pater Damiaan met een extra universele dimensie.

Historische i.c. architectuurhistorische waarde: herbouwd in 1617 betreft het hier een laatgotische kapel die gerestaureerd werd in de jaren 1860-1868 en in 1960-1961 gedeeltelijk werd gesloopt, aangepast en uitgebreid met een nieuwe, moderne bedevaartsruimte. Met zijn in bak- en zandige kalksteen opgetrokken historische gevels getypeerd door versneden steunberen, hoekkettingen, geprononceerde plint, vrij ruime spitsbooglichten en een rijkere uitwerking voor de voerpuntgevel vormt het bewaarde, later gerestaureerde eenbeukige kapelgedeelte met transeptarmen onder kruisende zadeldaken en opvallende dakruiter blikvanger en een bijzonder waardevol architectuuraccent in de scenografie van het Pater Damiaanplein. Bovenal vormt het nog een zeldzaam bewaard voorbeeld van laatgotische, begin 17de-eeuwse kapelarchitectuur te Leuven.

De bijzondere ruimtelijke opbouw en inrichting van het interieur met een opmerkelijke combinatie en onderlinge integratie van het bestaande kapelgedeelte en de eigentijdse uitbreiding, is het resultaat van de verbouwing die Walter Steenhoudt tijdens zijn tweejarige associatie (1959-1960) met zijn stagemeeester Jos Ritzen quasi volledig autonoom uitwerkte en hiermee een zeer vroege, representatieve getuige naliet van contextgebonden architectuur, tekenend voor zijn oeuvre. Illustratief hiervoor is, inspelend op de sterke terreinhelling, de als portaalruimte met trappenpartij opgevatte, vier traveeën diepe historische kapelbeuk onder kruisriboverwelling en zijn originele overgang naar een hoger gesitueerde, nieuwe bedevaartsruimte volgens de visie van de liturgische vernieuwing, met bijzondere aandacht voor modern materialengebruik en centrale volumewerking met een door kolommen en glasraampartijen gearticuleerd en opengewerkt, hoger oprijzend vierkant. In samenhang hiermee verhoogt de kwaliteitsvolle decoratieve inrichting nog de ensemblewaarde van het geheel, onder meer door het meubilair - hoofdaltaar met schrijn waarin een 19de-eeuws beeld van Sint-Jozef, tabernakel, biechtstoelen - voornamelijk ontworpen door Wim Ibens, die ook tekende voor de gebronsd koperen zijdeuren en de motieven in de bevloering; verder diverse schilderijen door M. Felbier en de talrijke glasramen, onder meer op naam van L. Grossé en J. en H. Mortier, en waaronder enkele, al dan niet geïncorporeerd, nog dateren uit de 19de- begin 20ste-eeuw, zoals ook meerdere ex voto tegels in de devotiekapel.

Gecreëerd als een ingetogen bezinningsruimte, ingericht met de graffombe van Pater Damiaan door architect Rie Haan en gemoderniseerd door Jos Martens in 1988, getuigt de crypte met zijn opmerkelijk bakstenen netgewelf constructief daarentegen van een traditionalistische, manifeste inbreng van Jos Ritzen.

Historische i.c. cultuurhistorische waarde van het Hof van Sint-Jozef: door de vlakbij, tussen Ramberg en Sint-Antoniussberg gevestigde Congregatie van de Paters der HH. Harten-Picpus in 1930-1934 opgericht om "de oefening van de zeven smarten en vreugden van Sint-Jozef" te beleven, en dit om tijdens een periode van massale pelgrimage bijkomend ruimte te creëren voor de toenemende stroom bedevaarders en bezoekers naar het ertegenover, aan het Pater Damiaanplein gelegen "nationaal heiligdom van Sint-Jozef", is het "Hof van Sint-Jozef" historisch onlosmakelijk verbonden met de Sint-Antoniuskapel. Om deze reden vormt het een representatief en, voor zover bekend, enig voorbeeld in de regio van als religieus bedevaartshof opgetrokken devotiesite, die bovendien zowel materieel als spiritueel tot op vandaag nog een authentieke getuige vormt van historische volksdevotie.

Geconcipeerd als een sfeervolle enclave, nagenoeg volledig ommuurd en omsloten door het historische Ramenstraatje en de tuin van het Van Dalecollege, zichtbaar en toegankelijk van op de openbare weg via een opvallende inkompartij, met achterin gelegen, binnen een beboomde en beplante omkadering, een in evidentie gestelde centrale kapel voor openluchtvieringen en een devotieele ommegang met wandelpad dat visueel de functionele band tussen de staties onderlijnt, bezit dit hof met zijn hoge religieus-maatschappelijke beleveniswaarde in samenhang met de Sint-Antoniuskapel, zowel historisch als ruimtelijk een belangrijke impact op de omgeving. Zijn locatie midden in een historisch aloude, dicht bebouwde stedelijke context kan bovendien als eerder uitzonderlijk worden beschouwd.

2° Artistieke waarde van het Hof van Sint-Jozef: in dit totaalproject, waarvan ontwerp en realisatie op naam staan van professor-kanunnik Raymond Lemaire en de Leuvense architect Frans Vandendael, bepalen de constructieve en architectonische uitvoering van de in bak-, natuur- en hardsteen opgetrokken neobarokke inkompartij, Grieks geïnspireerde centrale devotiekapel en neoclassicistische getinte statiekapellen - die zich bovendien onderscheiden door hun decoratieve metselwerk en kleurstelling van het baksteenmateriaal -, in samenhang met de door de Leuvense beeldhouwer Antoine Jorissen bijzonder kunstzinnig uitgevoerde beeldengroep boven het altaar en reliëftaferelen van de staties, het ingetogen karakter van de site: een ensemble dat gecreëerd werd als een bijzonder kwaliteitsvolle uiting van devotieele architectuur en sculptuur.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009 en 4 december 2009 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009 en 11 januari 2010).

Brussel,

07 JULI 2011

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS